

VITA MARINA

Zeebiologische documentatie

Verschijnt maandelijks

27e jaargang nr. 2 - februari 1977

INHOUD: 8 bladzijden
GELEEDPOTIGEN pag. 39 - 40
HOLTEDIJREN pag. 21 - 22
COLLECTIETECHNIEK pag. 59 - 60
VARIA MARITIMA pag. 337 - 338

TELEFOONNUMMER B.M.

Uw stichting heeft - ongevraagd - van de PTT een nieuw telefoonnummer gekregen: 2 8 1 2 8 9. Dit is ook het gewijzigde telefoonnummer van het schelpenmuseum. Belt u nog het oude nummer, dan krijgt u te horen, dat u de nieuwe telefoongids moet raadplegen.

Reeds eerder hebben wij medegedeeld, dat het door de omstandigheden helaas niet mogelijk is om ons steeds te bereiken. Dat is in ieder geval wel mogelijk op woensdag- en donderdagavond van 20 tot 23 uur en op zaterdagochtenden van 9-13 uur. Mocht u ons telefonisch willen bereiken, wilt u dan van deze uren gebruik maken. Zodra de omstandigheden toelaten aan die uren uitbreiding te geven, zullen wij u daarvan natuurlijk op de hoogte stellen.

LOODGORDEL ALS 'HANDBAGAGE'

Duikers die met perslucht duiken hebben vaak moeite om hun gehele uitrusting van flessen, maskers, zwemvliezen en loodgordel binnen het toelaatbare gewicht in hun vliegtuigbagage te persen. Het zal meestal niet lukken om zonder toeslag te betalen deze zware stukken naar de vakantiebestemming te krijgen. Ik las in een Amerikaans tijdschrift van iemand, die daar kennelijk ook moeite mee heeft gehad. Hij gespte daarom zijn loodzware loodgordel als een broekriem

rond zijn middel en 'smokkelde' aldus dit kilo's zware ding door de controle. Geen gemakkelijke zit natuurlijk, urenlang met zo'n zwaar ding, maar het scheelt wel in de beurs. Een vindingrijk persoon maakte van stevig canvas een gordel, die voorzien is van een aantal opgestikte zakjes. In de vorm van een portemonnaie, maar dan voorzien van een ritssluiting. Ter plaatse werden de zakjes met zand of steengruis gevuld tot het gewenste gewicht. De gordel zelf woog bijna niets. Het is van de nood een deugd te maken. Misschien een tip voor onze duikers.

SCHELPKALK

Het schelpen verzamelen ten behoeve van de kalkfabrikatie is door vele eeuwen heen voor de vissersbevolking een middel van bestaan geweest. Vele schilderijen, o.a. van Mesdag, getuigen nog van de vissers, die met paard en wagen langs de vloedlijn trokken op zoek naar schelpenbanken. De verzamelde schelpen werden afgeleverd bij de kalkovens, waarvan de ons laatstbekende aan het jaagpad bij Delft, in Katwijk en in Brielle waren gevestigd. Gedurende de laatste halve eeuw hebben deze branderijen hun economische betekenis verloren.

De schelpen, hoofdzakelijk bestaande uit calciumcarbonaat of koolzure kalk (CaCO_3), worden in goed trekkende ovens, welke met turf worden gestookt, verhit. Dit is noodzakelijk, omdat de kooldioxyde (CO_2) heel snel de schoorsteen moet verlaten, daar anders de chemische reactie kan teruglopen ($\text{CaO} + \text{CaO} + \text{CO}_2$). De aldus verkregen calciumoxyde of ongebluste kalk wordt met water geblust, waardoor calciumhydroxyde of gebluste kalk ontstaat ($\text{CaO} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ca(OH)}_2$). Dit proces gaat met grote warmteontwikkeling gepaard.

Aangezien bij het verzamelen van schelpen ook kleine hoeveelheden zand (SiO_2) meekomen, zullen bij het eindprodukt gebluste kalk ook sporen van deze kiezelverbinding aanwezig zijn. Men spreekt dan ook in tegenstelling

tot de zuivere kalk, welke wordt verkregen door het verhitten van o.a. krijt, marmer, kalkspaat, mergel en druipsteen, van 'mage-re' kalk. Vermengd met water en zand levert de magere kalk een dikke brij, die luchtmortel wordt genoemd en verhardt aan de buitenlucht. Dit verhardten gaat gepaard met het opnemen van kooldioxyde en het vrijkomen van water. Het toegevoegde zand dient om het krimpen tegen te gaan en tevens om de kalk poreus te houden, zodat de kooldioxyde uit de lucht kan toetreden en het water kan worden afgevoerd. Indien te weinig zand wordt gebruikt, zal het mengsel alleen aan de oppervlakte hard worden.

D.Br.

UIT DE

VLOEDLIJN

Het stuk strand tussen Egmond en Bergen aan Zee (NH) bracht mij op 9 februari 1977 uitzonderlijk veel soorten schelpen. Daar het net een week ervoor volle maan was geweest en de wind behoorlijk uit het Zuidwesten had gewaaid, vermoedde ik al een molluskenrijk strand aan te treffen. Dat bleek direct al, toen ik bij Egmond aan Zee het strand op stapte en in een langgerekte wier- en gruis-massa een ontelbare hoeveelheid exemplaren aantrof van *Mactra cinerea cinerea* Montagu (levend, sommige merkwaardig misvormd door 'deuken' in beide schelphelften) en van *Petricolaria pholadiformis* (Lam.). Van *Petricolaria* lagen er doubletten met prachtige donkerrode uiteinden. Op het 4 km. lange stuk strand tussen Egmond en Bergen a/Zee waren deze 2 soorten in dominerende aantallen aanwezig.

Mijn eerste zeldzame vondst van deze lente-achtige woensdagmiddag 9 februari was *Philina aperta* (L.) (1 ex. in 't gruis van het littoraal). Andere aardige vondsten in de onmid-

dellijke nabijheid waren: *Barnea candida* (L.) (een nog levend doublet zo maar op aangespoeld wier, niet eens in veen, echter zonder accessorisch schelpstuk), *Mya arenaria* L. (1 leeg doublet juv.), *Venerupis pullastra* (Montagu) (2 lege doubletten juv. met een fraaie vlamme V-tekening). Van *Mactra solida* L. verzamelde ik in de loop van de strandtocht 15 doubletten, 2 grote van 4 cm, de rest kleiner: alle vers, maar zonder inhoud.

Na *Mactra cinerea cinerea* Montagu en *Petricolaria pholadiformis* Lam. waren (in doubletten) *Cardium edule* L., *Abra alba* (Wood), *Fabulina fabula* (Gronovius), *Tellina tenuis* Da Costa en *Mactra subtruncata* (Da Costa) het sterkst in aantal aanwezig.

Een tweetal kilometers verder trof ik de volgende soorten aan: *Retusa alba* (Kanmacher) (1 ex.) en *Modiolus barbatus* (L.). Deze laatste soort bleek zich te hebben vastgehecht aan riemwier. Hoe klein ze ook waren (slechts enkele millimeters), ze waren, door de loep gezien, reeds van baard voorzien. Ook het schelpengruis, dat ik in een grote plastic zak meenam, zorgde voor enkele malacologische verrassingen. Op 21-1-1977 bleek al, hoe zinvol het was wat willekeurig meege-nomen gruis thuis met een zeef uit te pluizen, want op die datum ontwaarde ik naast doubletten van *Mysella bidentata* en jonge, prachtig gekleurde *Cardium edule*-doubletten een recent exemplaar van *Trivia europaea* (Montagu) (strand van Castricum aan Zee, NH). Uit het gruis van 10-2-1977 haalde ik o.a. jonge doubletten van *Mactra subtruncata* (Da Costa), *Donax vittatus* (Da Costa), *Cardium edule* L., verder losse kleppen van *Montacuta ferruginosa* (Montagu) en de in dit jaargetijde nooit ontbrekende doubletjes van *Mysella bidentata* (Montagu).

Al met al bezorgde die woensdagmiddag me weer waardevolle aanwinsten. Het is weer eens gebleken, hoezeer zo'n Zuidwester-stormpje het strand een aantrekkelijk, molluskenrijk karakter geeft.

Jaap Woudman